Aan: Leden van de gemeenteraad Borne
cc. Leden College van B&W, Auditcie

Van: N. Busger op Vollenbroek
datum: 6 oktober 2026

Betreft: **Opmerkingen bij Programmabegroting 2027-2030**

Geachte leden,

Inleiding
Ook nu weer heb ik weer de cijfers uit de **Programmabegroting 2027-2030** van de gemeente Borne nader bekeken. In bijlage 1 (a, b en c.) treft u aan de gebruikelijke detailcijfers over de afgelopen én toekomstige jaren per programma. Aangezien nu de programma's gestoeld zijn op de "Taakvelden" zijn ook vergelijkbare cijfers over 2023 en 2024 te herleiden. Deze zijn ontleend aan de verplichte overzichten o.b.v. "Taakvelden" die voor **alle** gemeentes een gelijke indeling kennen en ook in de jaarstukken dienen te worden opgenomen.

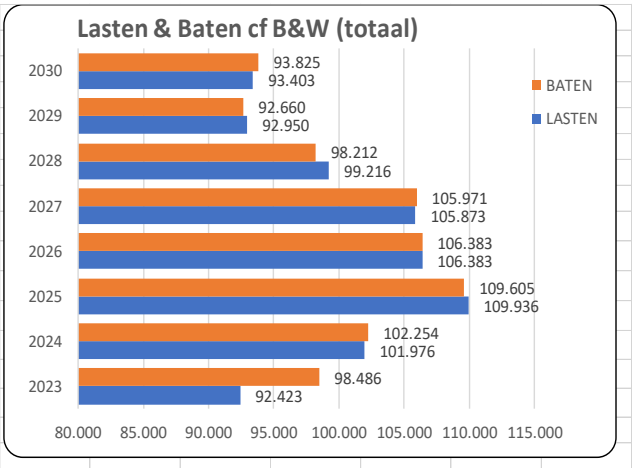
Huidig Totaalbeeld
In bijlage 2 is een totaalbeeld opgenomen voor de betreffende jaren. Ik beveel u dit overzicht van harte aan (Lasten, Baten en Saldo over de verschillende jaren). Allereerst de saldi van de programma's, deze zijn als volgt:

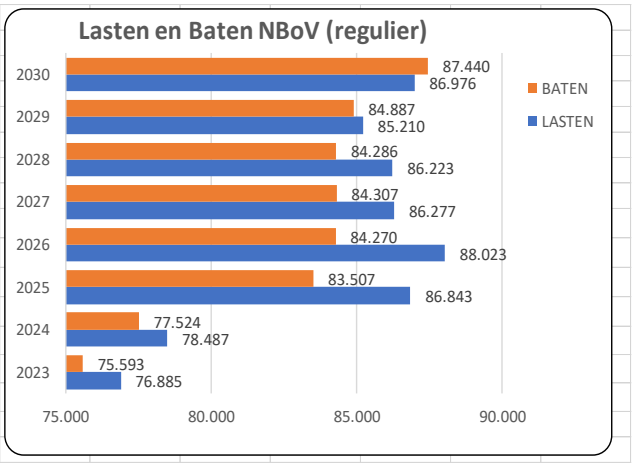
Totaal-overzicht I. SALDO	Jaarrek.			Act.Begr.	Begr.	MJR		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Saldo per programma:								
Saldo 1.1 Dienstverlening en Samenleving	49.501	41.059	48.595	47.888	50.919	48.622	47.112	47.855
Saldo 1.2 Leefomgeving en Veiligheid	-7.965	-8.948	-10.393	-9.580	-10.943	-10.753	-10.172	-10.468
Saldo 1.3 Wonen en Ondernemen	-2.739	7	-2.277	-104	-1.048	-1.004	-853	-825
Saldo 1.4 Cultuur, Sport en Onderwijs	-6.662	-6.926	-7.719	-7.897	-8.090	-7.903	-7.902	-7.919
Saldo 1.5 Jeugd, Ondersteuning en Bestaanszekerheid	-26.073	-24.914	-28.537	-30.307	-30.740	-29.967	-28.475	-28.221
Totaal saldo (totaal gemeente Borne) c.f B&W	**6.062**	**278**	**-331**	**-**	**98**	**-1.005**	**-290**	**422**

Zo op het eerste gezicht lijkt het meerjarenoverzicht redelijk "rustig" voor wat betreft de saldi van de afzonderlijke programma's. Ook het gepresenteerde eindresultaat (c.f. B&W) blijft binnen de marges. Een positieve uitschieter in 2023 (door Bijzonder resultaat voor Oekraïense vluchtelingen; M€ 4,6)

Detailbeeld naar Lasten & Baten
In bijlage 2 zijn ook de **Totale Lasten en Baten** per programma gepresenteerd. Dit overzicht komt volledig overeen met het overzicht op pagina 11 van de **Programmabegroting 2027-2030** (aangevuld met vergelijkbare cijfers voor de jaren 2023 en 2024). Hierdoor ontstaat er inmiddels een mooie reeks van waarden waaraan een oordeel verbonden kan worden voor de lasten en baten vanaf 2027. Aangezien ik de voorkeur heb aan een beter detailinzicht van het resultaat, heb ik de jaarresultaten opgesplitst in (1) Regulier resultaat Programma's, (2) Resultaat uit mutatie reserves en (3) Resultaat uit Bijzondere Lasten & Baten

Allereerst is een beeld gepresenteerd van de **Totale Lasten en Baten** (lees: huidige situatie c.f. B&W). Vervolgens zijn per jaar de Lasten en Baten uit reserves (2) afgezonderd en daarna de Lasten en Baten van Bijzondere activiteiten (3) (Oekraïense vluchtelingen & Grondexploitatie). Na deze exercitie resteren dan de **reguliere Lasten en Baten** (1) van de programma's. De volgende twee grafieken kunnen nu worden aangemaakt:

Er vallen nu een aantal zaken op:

1. Jaarresultaten

De linker grafiek (met totale lasten en baten; cf. B&W) presenteert een "rustig" beeld per jaar; Lasten en Baten liggen redelijk gelijk voor die jaren (behoudens 2023; **positief** resultaat k€ 6.063). De rechter grafiek (met reguliere Lasten en Baten) toont een veel onrustiger beeld van de jaarlijkse lasten en baten; voor 2023 ontstaat nu juist een **negatief** resultaat van k€ 1.292. Voor ALLE jaren zien we nu tekorten optreden; er is dus sprake van een **structureel tekort**!
Deze presentatie geeft ook de aansluiting met de ontwikkeling van het Eigen vermogen. Onderstaande tabel laat dit zien voor de afgelopen én toekomstige jaren:

Ontwikkeling Eigen Vermogen 2023-2025								
	2023	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Beginsaldo EV (= eindsaldo 2022)	39.717	41.978	43.948	40.846	38.353	36.368	34.415	34.076
Resultaat Reguliere activiteiten (structureel tekort!)	-1.292	-963	-3.336	-3.753	-1.970	-1.937	-323	464
Resultaat Bijzondere Lasten & Baten	3.553	2.933	234	1.260	-15	-16	-16	-15
Eindsaldo Eigen Vermogen	**41.978**	**43.948**	**40.846**	**38.353**	**36.368**	**34.415**	**34.076**	**34.525**

In de huidige financiële jaarstukken (Begroting, Halfjaarrapportage en Jaarrekening) laat het College van B&W **één totaalresultaat** zien. Het reguliere resultaat (lees tekort) wordt afgedekt met een saldo (onttrekking) uit de reserve en per saldo positieve resultaten uit bijzondere activiteiten. Voor 2023 is dit dan als volgt (voorbeeld):

Regulier resultaat programma's			**k€ -/- 1.292**	
Bij:	- mutaties reserves	k€ 3.802		
	- saldo Bijz. B&L	k€ 3.553		Betreft Oekr.Vlucht (k€ 4.625) & en Grondexploitatie (k€ -/- 1.072)
	Totaal Bij:		k€ +/+ 7.553	
Totaal resultaat volgens B&W			**k€ +/+ 6.063**	

2. Reguliere Lasten en Baten zijn vanaf 2025 **fors hoger**

Aan de hand van bijlage 1 kan nu simpelweg in beeld worden gebracht op welke onderdelen de hogere kosten zijn ontstaan. De belangrijkste posten betreffen (groter dan k€ 500):

k€ 624 0.1 Bestuur (k€ 2.729 in 2025 ➔ k€ 1.719 in 2027); -/- k€ 1.010
k€ 1.288 0.4 Overhead (k€ 13.595 in 2026 ➔ k€ 12.788 in 2027); -/- k€ 807
k€ 756 7.3 Afval (k€ 3.126 in 2025 ➔ k€ 2.668 in 2027) -/- € 438
k€ 914 7.4 Milieubeheer (k€ 2.769 in 2025 ➔ k€ 1.565 in 2027); -/- 1.204
k€ 552 5.2 Sportaccommodaties k€ 4.039 in 2025 ➔ k€ 4.300 in 2027); [meerkosten]
k€ 2.597 Totaal programma: 1.5 jeugd, ondersteuning en bestaanszekerheid [beperkte meerkosten]
k€ 6.731 Som van grootste posten (totaalverschil betreft k€ 8.356; 80% grote posten)

Voor meerdere posten worden de lasten vanaf de jaren 2027 (en later) juist weer lager begroot dan de werkelijke lasten in 2025 (totaal -/- k€ 3.459). Dit kan duiden op een latent tekort voor die (latere) jaren. Er wordt nu een "rooskleurige" meerjarenbegroting gepresenteerd met beperkte tekorten voor 2028 en 2029. Naar verwachting komen bij de Halfjaarrapportage de te verwachten meerkosten in beeld. Maar ja, dan is de begroting inmiddels goedgekeurd door de raad en zijn processen in gang gezet. De raad wordt hiermee voor een voldongen feit geplaatst. Het wordt tijd om kritische vragen te stellen.

Advies: Het college vragen waarom lasten veelal lager worden begroot in latere jaren. In hoeverre is dit reëel?

Lasten van programma ***Dienstverlening en Samenleving*** 2027

In bijlage 2 zijn per programma de Lasten en Baten per jaar naast elkaar gepresenteerd zodat een beter oordeel kan worden gevormd over de omvang in enig jaar. Voor dit programma vallen de lasten in het jaar 2027 in het bijzonder op: deze zijn **M€ 4,6 LAGER (!)** dan de verwachte lasten in 2026. Hiervan heeft M€ 3,0 betrekking op reservemutatie. Hierna resteert er M€ 1,6 lagere lasten (bij Overhead & Overige baten en lasten).

Vraag: Kan het College van B&W aangeven waarom deze lasten met deze omvang zijn afgenomen?

Lasten van programma ***Jeugd, Ondersteuning en Bestaanszekerheid***

En weer komen deze lasten in de spotlights te staan. In bijlage 3 zijn deze separaat opgenomen omdat deze voor de meeste jaren vertroebeld zijn met Lasten en Baten van *Oekraïense vluchtelingen*. Deze additionele middelen zijn apart inzichtelijk gemaakt (blauw gearceerd). Indien we deze jaarlijks in mindering brengen op de totale lasten c.q. baten, worden de reguliere lasten van dit programma zichtbaar. We constateren nu dat de jaarlijkse reguliere lasten over de periode 2023-2025 ca. met M€ 2 toenemen (ook bij voorgaande analyses werd dit al geconstateerd). Nu zien we echter dat de lasten in de huidige cijfers vanaf 2028 in één keer afnemen (vreemd). Dit is wellicht wenselijk, maar is dit ook reëel te verwachten? In de betreffende bijlage is ook een rekenexercitie opgenomen waarbij de lasten per jaar met ongeveer M€ 2 per jaar blijven toenemen. Indien we dit willen realiseren, dan dienen we voor 2030 ca. M€ 12 aan extra lasten op te nemen. In de onderste twee grafieken zijn de beide varianten opgenomen.

Vraag: Kan het College van B&W aangeven waarom de lasten van dit programma vanaf 2028 afnemen? Reëel?

Ratio's

In bijlage 4 zijn de vier belangrijkste ratio's opgenomen:

Ratio's 2023-2030	Jaarrek.			Act.Begr.	Begr.	MJR		
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
1. Netto schuldquote	76%	68%	83%	82%	81%	100%	108%	95%
2. Solvabiliteitsratio	32%	33%	27%	25%	25%	22%	21%	23%
3. Grondexploitatie	42%	28%	29%	14%	17%	22%	23%	17%
4. Structurele exploitatieruimte	4%	0%	0%	1%	0%	-1%	0%	0%

1. **Netto schuldquote:**

Vanaf **2028** neemt de VASTE schuldpositie fors toe met M€ 12,7 tot (M€ 91,4). Hierdoor loopt de ratio in een keer op naar 100% en voor 2029 stijgt die verder door naar 108% (door hogere schulden én lagere baten). Verder valt op dat in 2030 de schuld in één keer afneemt met M€ 10.

Vragen: a. Waarvoor is in 2028 in één keer M€ 13 extra lening benodigd?

b. Kan het college aangeven hoe de afname mogelijk is?

De gemeente kent een jaarlijks tekort op de reguliere exploitatie.

Waar komen dan de extra middelen vandaan waarmee die aflossing kan worden gedaan?

2. **Solvabiliteitsratio:**

Tot en met 2025 zit men nog in de "neutrale" zone (20-50%). Vanaf 2026 en verder neemt deze ratio steeds verder af en nadert de cruciale ondergrens (20%). Het College voorziet voor de komende jaren nog beperkte exploitatietekorten. Op de balans wordt een bijna onveranderd saldo van het Eigen vermogen voorzien van ongeveer M€ 34 tot en met 2030. Gezien mijn eerdere opmerkingen over te laag begrote lasten voor de komende jaren, zullen de resultaten wellicht fors lager uitvallen (hogere tekorten waardoor Eigen Vermogen verder afneemt dan nu wordt gepresenteerd); behoudens eventuele niet voorziene positieve incidentele resultaten. Ook verschuivingen van bestemde reserves naar de Beleidsreserve (om exploitatietekorten af te dekken) biedt helaas geen soelaas. Alles is onderdeel van het totale Eigen Vermogen.

Advies: Gezien de precaire situatie (voorziene fors oplopende tekorten) wordt aanbevolen GEEN extra plannen op te nemen voor Begroting 2027.

3. **Grondexploitatie:**

Deze ratio zat bij de laatste jaarrekeningcijfers (2025; 29%) nog in de "neutrale" zone (20-35%). Afgelopen jaar (2025) zijn weer twee nieuwe bouwprojecten opgestart (Park Oud Borne & Bornsche Maten fase 4). Wellicht dat hierdoor de waarden van de gronden voor de komende periode nog fors kunnen muteren (extra investeringen). Voor de 2028 en verder is dit al enigszins in beeld gebracht. Voor de tussenliggende jaren 2026/2027 jaren ligt deze ratio op een acceptabel niveau (< 20%). Maar ja, dit zijn nog begrotingscijfers. De werkelijke waarden kunnen nog afwijken.

Advies: Afwikkeling bij Jaarrekening 2026 afwachten.

4. **Structurele exploitatieruimte:**

Hier hoeven geen verdere woorden aan worden toegevoegd. **Geen** budgetruimte voor de afgelopen jaren en er wordt ook geen ruimte voorzien voor de komende jaren. Deze ratio is in belangrijke mate afhankelijk van het saldo van Lasten en Baten (lees: **RESULTAAT**, gecorrigeerd voor incidentele Lasten en Baten). Gezien mijn opmerkingen over met name te laag begrote lasten voor de komende jaren, zullen wellicht de resultaten ook beduidend lager kunnen uitvallen. **Hierdoor zal deze ratio voor de komende jaren zelfs negatief kunnen uitkomen (hoog risico).**

Weerstandsvermogen

In bijlage 5 is een totaalbeeld opgenomen van de ratio's over de jaren 2018-2030. In de tabel hieronder worden alleen de laatste jaren in beeld gebracht (uit onderste reeks NBoV; groen gearceerd).

Weerstandsvermogen 2023-2030									
	2022	2023		2024		2025		2026	
Document	B23	J22	B24	J23	B25	J24	B26	J25	B27
Ratio	3,1	3,5	3,7	4,5	2,8	2,9	2,2	2,8	1,8

We kunnen dus constateren dat vanaf Jaarrekening 2023 (ratio 4,5) een forse neerwaartse trend is opgetreden. Bij de huidige *Begroting 2027* (ratio 1,8) nadert deze ratio de kritische ondergrens van 1,4. Het benodigde vermogen is met 9% toegenomen t.o.v. de waarde bij Jaarrekening 2025. Dit betreft dan een stijging van k€ 526 in een halfjaartijd.

Vraag: Moeten we ons zorgen maken over het weerstandsvermogen voor de komende jaren?